

Nr 14.

Ankom till riksdagens kansli den 6 maj 1918 kl. 12 m.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av dels i andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statens medverkan till befrämjande av äktenskapsbildningen, dels första kammarens beslut rörande inom denna kammare väckt motion angående samma ärende.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 296, har herr *Welin* hemställt, »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt genom statens medverkan äktenskapsbildningen i vårt land skall kunna verksamt befrämjas samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Motionerna

Med avseende på motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 120, har herr *von Koch*, med instämmande av herrar *Widell* och *Alfred Petré*n, gjort en med den ovan anförda likalydande hemställan.

Utskottet har företagit nämnda tvenne motioner till behandling i ett sammanhang.

I motiveringen till sitt förslag yttrar motionären i första kammaren följande:

»Vid föregående års riksdag väckte undertecknad en motion om utredning, huruvida och under vilka villkor statsbidrag skulle kunna lämnas

som hjälp till bosättning åt personer, vilka ämna ingå äktenskap. I motionen påvisades, vilken ofördelaktig ställning Sverige intager i avseende på äktenskapsfrekvensen, och det framhölls utförligt, vilka svåra olägenheter ur sedlighets-, utvandrings- m. fl. synpunkter den låga äktenskapsfrekvensen medför. Såsom ett medel att främja en ökad äktenskapsbildning framställdes ett förslag, att staten skulle under vissa villkor lämna unga personer, som ämnade ingå äktenskap, en så kallad bosättningshjälp. Skulle ett dylikt förslag anses för vittomfattande att i sin helhet realisera, framkastades tanken att begränsa detsamma till att omfatta allenast landsbygdens befolkning och eventuellt närmast för deras räkning, som stode i begrepp att skaffa sig ett eget hem.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, som behandlade detta ärende, upptog detsamma med stort intresse. Utskottet påvisade med siffror, vilken ofördelaktig ställning Sverige intager i äktenskapshänseende — enligt 1913 års statistik var äktenskapsfrekvensen i Sverige lägre än i något annat europeiskt land med undantag av Irland och Finland, och vad beträffade födelsetalet hade endast Frankrike och Irland att uppvisa ett lägre sådant än Sverige. Att råda bot på detta missförhållande vore visserligen svårt, men utskottet ansåg att det dock gälde att klarlägga och därpå i görligaste mån söka avlägsna de olikartade orsakerna till det onda. Utskottet ställde sig sålunda sympatiskt till en utredning om åtgärder ägnade att främja äktenskapsbildningen, men då motionens kläm allenast pekade på *ett* medel, bosättningshjälpen, och då i ett yttrande av socialstyrelsen anvisats *andra* beaktansvärda utvägar att öka äktenskapsbildningen, ansåg utskottet, att en eventuell utredning borde upptaga frågan i hela dess vidd och ej endast den del därav, som i motionen avsågs. Och då utskottet ansåg sig sakna befogenhet att göra framställning om en dylik utvidgad utredning, kunde utskottet ej tillstyrka motionen utan uttalade endast förhoppningen, att socialstyrelsen måtte snarast upptaga den viktiga frågan till behandling. I enlighet med utskottets förslag blev ock sedan motionen av första kammaren avslagen.

Då sålunda endast formella skäl synas ha orsakat, att denna fråga ej blev förd närmare sin lösning vid föregående riksdag, och då sedan dess intet åtgjorts i densamma från statens sida, har jag all anledning att ånyo framföra ärendet till riksdagens behandling, viss om, att behovet av en ändring på detta område blir för varje år allt mer trängande. Ett värdefullt stöd för denna min uppfattning har jag funnit i det ovannämnda utlåtandet av socialstyrelsen. Efter ett vidlyftigt skärskådande av frågan förklarar socialstyrelsen, att »beaktansvärda skäl tala för att en utredning angående lämpligaste sättet för befrämjande av äktenskapsbildningen i vårt

land omedelbart bör komma till stånd». Styrelsen anser visserligen, att frågan om nativitetens höjande är befolkningsrörelsens brännpunkt; men då den låga födelsesiffran hos oss till väsentlig del måste tillskrivas den låga äktenskapsfrekvensen, är det naturligt, »att man för Sveriges vidkommande i främsta rummet borde taga sikte på ett befrämjande av äktenskapsbildningen såsom ett medel att höja nativiteten». Såsom ett led i detta strävande vill styrelsen förorda bosättningshjälpen, särskilt och i förening med andra åtgärder för *statstjänarna* samt för *jordbruksbefolkningen*. Om staten på olika sätt främjade de gifta statstjänstemännens ställning, skulle detta utgöra ett föredöme för de kommunala anställningarna samt för vissa enskilda verksamhetsgrenar t. ex. banker, järnvägar o. s. v. Vad angår jordbruksbefolkningen, har denna att uppvisa en mycket låg äktenskapsfrekvens, bl. a. förorsakad av att så många unga människor flytta från landet till städerna. Kunde bosättningshjälp tillerkännas jordbruksbefolkningen, skulle måhända ett av medlen vara funnet att kvarhålla befolkningen på landet. På ett naturligt sätt kunde en dylik hjälpverksamhet hopknytas med egnahemslånerörelsen. Att denna icke nått en större omfattning torde bl. a. bero på svårigheten att erhålla medel för nödiga inventarier. Särskilt under dessa dyrtider gjorde sig denna svårighet gällande. »Principiellt tilltalande vore därför, att staten till den, som ämnade gifta sig och samtidigt stode i begrepp att mottaga jordbruks-egnahem, förutom lån enligt fastställda villkor för förvärv av vederbörande fastighet, jämväl lämnade bidrag till inköp av inventarier». En dylik åtgärd skulle komma just det befolkningslager till godo, där en höjning av äktenskapsfrekvensen är mest påkallad, varjämte man på grund av villkoren för egnahemslånen kunde förutsätta, att mottagarna av bidraget äro skötsamma människor, som äga förmåga att försörja sig själva och sina barn.

Socialstyrelsen framkastar emellertid vid sidan av nu nämnda jämväl andra medel för att främja äktenskapsbildningen, bl. a. *spartvång*, vilket borde åläggas alla ogifta män i åldern 18—30 år för att underlätta bosättningen. Ett sådant sparsystem kunde möjligen samorganiseras med allmänna pensionsförsäkringen. Som villkor kunde föreskrivas, att den sparade summan icke i sin helhet finge utbetalas annat än som bosättningshjälp, men att insättningar, för den händelse insättaren icke gifte sig, i allt fall skulle tillgodoräknas honom såsom gjorda för vinnande av frivillig pension. Ovannämnda villkor ansåges skola bliva en kraftig drivfjäder för ingående av äktenskap, särskilt om det sparade kapitalet uppginge till en mera avsevärd summa.

Det förtjänar anföras, att detta förslag om spartvång, enligt vad jag inhämtat, vunnit stor tillämpning i Tyskland under kriget. Det lättsin-

niga sätt, varpå stora förtjänster förslösats, har förmått myndigheterna att påbjuda sparplikt för minderåriga arbetare av båda könen. I Berlin är detta spartvång så anordnat, att varje yngling eller flicka under 18 år äger av sin arbetsförtjänst utbekomma allenast 18 mark i veckan; det överskjutande beloppet är arbetsgivaren skyldig att insätta i en sparbanks, vars direktion endast efter uppå ansökan beviljat tillstånd av Berlins magistrat får utbetala tillgodohavandet till de minderåriga eller deras målsmän. Systemet uppges i hela Tyskland ha medfört åsyftad verkan och har mött gillande från olika håll. Endast fackorganisationerna ha icke kunnat förlika sig med vad de betrakta som otillbörligt förmynderskap över fria arbetare.

Införandet av spartvång för underlättande av bosättning bör givetvis tagas under omprövning vid en blivande utredning. Men det torde kunna ifrågasättas, om ej den lämpligaste *formen* för sparandet är att gå den frivilliga försäkringens väg. Redan nu förekommer inom de enskilda försäkringsanstalterna åtskilliga möjligheter att genom insättningar åstadkomma ett kapital vid den tidpunkt äktenskap ingås. Om staten medverkade genom att lämna bidrag till en statsförsäkring för ändamålet, och om därvid statsbidraget ställdes i viss proportion till de gjorda inbetalningarna, finnas stora utsikter till att en dylik försäkring skulle bli ganska allmänt anlitad. Naturligtvis böra såväl män som kvinnor kunna vinna inträde i denna försäkring. Att densamma på något sätt bör förbindas med den frivilliga försäkringen, är tydligt. Och slutligen torde denna »äktenskapsförsäkring» böra bli ett led i den agitation för en ökad sparsamhet bland de unga, som det torde ligga i föräldrars, lärares och arbetsgivares gemensamma intresse att få till stånd».

Första
kammarens
andra till-
fälliga ut-
skott.

Rörande ovan anförda i första kammaren väckta motion har denna kammarens andra tillfälliga utskott avgivit följande utlåtande:

»I föreskriven ordning har utskottet inhämtat yttranden i ärendet *dels* från kungl. socialstyrelsen, vilken hänvisat till sitt den 21 mars 1917 avgivna utförliga utlåtande över herr von Kochs motion i frågan vid för- lidet års riksdag, vilket, här ovan refererat, återfinnes tryckt som bilaga till detta utskotts betänkande, nr 13, över sistnämnda motion, varjämte styrelsen meddelar, att någon ytterligare utredning i ämnet hittills icke blivit igångsatt inom styrelsen, *dels* från kungl. pensionsstyrelsen, som lämnat en här nedan bifogad utredning i fråga om statens medverkan till att genom inbetalningar till den frivilliga pensionsförsäkringen ett kapital må sparas till den tidpunkt, då äktenskap ingås och därigenom giftermål må kunna underlättas. Pensionsstyrelsen har, utan att vilja uttala sig om

lämpligheten av den föreslagna formen av socialförsäkring, genom detta sitt yttrande velat påvisa, att det tekniskt kan låta sig göra att kombinera en försäkring i angiven riktning med den frivilliga pensionsförsäkringen.

Utskottet saknar anledning att frångå sitt uttalande vid sistlidne års riksdag, att den samhällsangelägenhet, som det här gäller, är värd allvarligt beaktande och väl förtjänar att genom en ingående utredning klarläggas, för att från statsmakternas sida verksamma åtgärder må kunna vidtagas att stärka den svenska nationens inom vårt land livskraft och utveckling. Då motionären i år lagt sitt förslag så, att därpå kan grundas en framställning om en allsidig utredning av frågan ur alla de synpunkter, som böra tagas under omprövning, och han särskilt framhållit önskvärdheten av att vårt folk redan från yngre år bör tillhållas och uppmuntras till sparsamhet med sina arbetsförtjänster, som ofta lättsinnigt förlösas till nöjen och dylikt, har utskottet intet att invända mot en riksdagsskrivelse i motionens syfte. Det är ett beklagligt faktum, att förtänksamheten hos ungdomen med hänsyn till bosättning och egen familjs bildande i allmänhet taget är mindre i vår tid än förr, ehuru arbetsininkomsterna de senare åren avsevärt stegrats på många områden. Det är sant, att under nuvarande dyrtid dessa inkomster för det stora flertalet knappast räcka till de nödvändiga levnadsbehoven, men man måste vid en blivande utredning utgå från normala förhållanden, vilka man må hoppas skola i en snar framtid åter inträda.

Givetvis bör ock tagas i övervägande, i vad mån staten må lämna sitt ej blott ordnande, utan även ekonomiska stöd för en sådan på god sparsamhetsanda byggd självhjälp för de mindre bemedlades grundande av egna hem i stad såväl som å landsbygd. Det tryggaste underlaget här för måste alltjämt vara den individuella omtanken och omsorgen för framtiden, som från det allmännas sida böra uppmuntras, stärkas och tillvaratagas.

I sitt intressanta utlåtande har pensionsstyrelsen lämnat ett vägledande uppslag till en utredning av denna viktiga del av frågan om äktenskapsbildningens befrämjande genom statens medverkan. Detta utgör en närmare utveckling av den tankegång, som gör sig gällande i socialstyrelsens vid utskottets betänkande fogade yttrande i ärendet vid fjolårets riksdag.

Utskottet vidhåller sin då uttalade uppfattning, att socialstyrelsen synes äga vida större förutsättningar för att sakligt och inom begränsad tid verkställa utredningen i fråga än en särskilt tillsatt kommitté, och tillägger nu, att denna utredning samt avgivande av förslag lämpligen bör kunna ske i samarbete och samförstånd med pensionsstyrelsen.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att första kammaren ville för sin del besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an-

hålla, det Kungl. Maj:t tacktes låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt genom statens medverkan äktenskapsbildningen i vårt land må kunna verksamt befrämjas, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Första kammaren biföll sitt utskotts hemställan; och har detta kammarens beslut delgivits andra kammaren, som remitterat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet.

Utskottet, som i allt väsentligt kan instämma i den av första kammarens utskott förebragta motiveringen för det av motionären gjorda yrkandet, får, i anslutning till vad nämnda utskott anfört, för sin del hemställa,

- 1) att andra kammaren måtte biträda första kammarens i här förevarande ärende fattade beslut; samt
- 2) att motion II: 296 av herr Welin må anses besvarad genom vad utskottet ovan under 1) hemställt.

Stockholm den 3 maj 1918.

På utskottets vägnar:

E. MOBERGER.

Närvarande vid förevarande ärendes slutbehandling: herrar *Moberger*, *Sjögren*, *Sandberg* *), *Isaksson*, *Billqvist* *), *Fast*, *Sundling*, *Andersson* i Eliantorp, *Schill* *) och *Hellberg*.

*) Icke närvarande vid justeringen.

Reservation:

av herrar *Fast*, *Billqvist* och *Hellberg*: